

«Я величаю Глухів мій столицею...»

М.Єроха

**Світлана
ЖУКОВА**

**Заступник
директора
ДІКЗ у м. Глухові**

6 листопада 2008 року виповнюється 300 років від дня перенесення гетьманської столиці України з Батурина до Глухова. До цього часу в наукових колах тривають дискусії щодо етичності відзначення цієї події. Інколи вони базуються не на об'єктивному осмисленні історичних фактів, а на емоційно-політизованих тлумаченнях, що Глухів постав столицею на Батуринській трагедії завдяки своєму географічному розташуванню на кордоні з Росією.

До цього долучилися і письменники, зокрема Роман Іваничук, висунувши свою версію у повісті «Орда»: Петро I переніс гетьманську столицю зі зруйнованого Батурина до Глухова, який тоді був задрипаним селом, для того, аби зайвий раз принизити українців, потоптати національну гідність і обезчестити державницькі традиції.

Щоб пересвідчитись, чи дійсно був Глухів у той час «задрипаним селом», звернемось до писемної історичної пам'ятки «Отрывки из путевых записок старца Леонтия (1700 г.)», оприлюдненій О.Лазаревським на сторінках «Черниговского листка» (1862. – № 4-6, 8). У передмові до неї він зазначав: «Предлагаемые здесь отрывки из путевых заметок старца-паломника Леонтия представляют интересные сведения об Украине конца XVII века. В авторе их видна довольно замечательная наблюдательность, а под час и остроумие, от чего записки эти, кроме исторического интереса, не лишены и литературного значения. Для нас особенно важны сведения Леонтия о двух замечательных украинцах – Мазепе и Палие... Печатаю эти списки, мы пользуемся двумя списками записок Леонтия, находящимися в богатой рукописной библиотеке графа А.С.Уварова» На шляху через «Глухов,

Західний в'їзд до Глухова
Фото Ю.Москаленка

Кролевец, Батурин, Борзну, Нежин, Киев, Хвастов, Паволоч, Степи, Немиров» Леонтій нотував власні спостереження: «Генваря в 17 день приидохом в Малороссийский город Глухов... Город Глухов земляной, обруб дубовый, вельми крепок; а в нем жителей вельми богатых много панов. И строение в нем преузорочное, светлицы хорошия; палаты в нем Полковника Стародубского Миклашевского – зело хороши; и рядов много; церквей каменных много; девич монастырь предивен зело; соборная церковь хороша. Очень зело лихоманы хохлы затейливы к хоромному строению в Малороссийских городах! Другово вряд таково города сыскать лучше Киева строением... Генваря в 19 день из Глухова пошли мы к Кролевцу... Град Кролевец-город земляной, обруб дубовый и житием средний; рядов много; жители не богатые, строенье – по среднему. Ярмонок велик бывает; ... Генваря в 22 день приидохом в Батурин град; и у градских ворот караулы, Московские стрельцы на карауле стоят; и караул остановил нас у проезжей башни; стали нас спрашивать – что за люди, откуда едите, есть ли у вас

Календар пам'ятних дат

01.09. – День знань. День міста
60 років тому Глухів визволено від німецько-фашистських загарбників
19.09. – 105 років від дня народження Я.О.Кривка (1903-1980) – педагога, краєзнавця
21.09. – 85 років від дня народження О.П.Романова (1923-1992) – доктора педагогічних наук, професора Глухівського педінституту
29.09. – 100 років від дня народження М.І.Олійника – Героя Радянського Союзу, уродженця с.Заруцьке, Глухівського району
03.10. – 175 років від дня народження П.Я.Литвиної-Бартош (1833-1904) – етнографа, педагога, уродженки с.Землянка, Глухівського району
08.10. – У 1944 р. завершено визволення України від німецько-фашистських загарбників
24.10. – 134 роки від дня заснування Глухівського учительського інституту (зараз Глухівський педуніверситет)
У 2008 р. виповнюється 270 років з часу заснування Глухівської співацької школи

*Ліплений герб гетьманської столиці на середньому фронтоні
Фото Ю.Москаленка*

поезжая грамота? – И мы им сказали, что мы за люди: Московские жители, а едем во святой град Иерусалим, гробу господню поклониться. ...Град Батурин на реке на Семи, на левой стороне, на горе, красовит город земляной. Строенье в нем по плоше Глухова и светлицы Гетманские – ряд делу. И город не добре крепок, да еще столица гетманская».

Порівняння ж Глухова з тогочасними сусідніми містами дає цікавий матеріал для аналізу і висновків. Слушною в цьому відношенні є аргументована думка кандидата архітектури В.Вечерського, який дослідив, що в добу Княжої держави, і за Гетьманщини на Наддніпрянщині й Лівобережжі об'єктивним показником рівня соціально-економічного розвитку того чи іншого поселення могла бути кількість наявних у ньому мурованих споруд. Муроване будівництво потребувало як величезних коштів, так і наявності вмілих майстрів, складної організації робіт. З усіх міст Лівобережжя найбільше мурованих споруд було у княжій столиці Чернігові та у Ніжині, натомість у кількох полкових містах – Прилуках, Миргороді, Гадячі, Полтаві, Лубнах не було жодної. На такому тлі Глухів з двома мурованими церквами і мурованим монастирем у середмісті виглядав надзвичайно багатим і розвиненим. Отже, серед інших міст російсько-українського пограниччя він дійсно мав містобудівну інфраструктуру, найбільше підготовлену для того, щоб прийняти столичні функції.

Так починається «Глухівський період» історії України, який охоплює майже все XVIII ст. (1708-1782 рр.). За глибиною демократизму державний лад України цього часу, незважаючи

на російські репресії, постійні утиски і обмеження, продовжував залишатися найдемократичнішим у світі, бо саме тоді він мав найбільш розвинену систему державних органів (представницьких,

*Пам'ятка архітектури «Будинок міської думи» (1912-1913)
Фото Ю.Москаленка*

законодавчих, виконавчих, судових, військових, фіскальних), зберігав та захищав українські політико-правові, економічні та ідеологічні засади. Саме на добу після 1708 р. припадає розквіт у Глухові козацького літописання та української думки, без яких не було б можливим українське національне відродження XIX та XX ст.

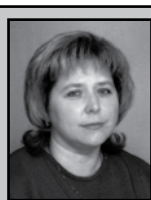
У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» знаходимо: «Столиця – головне місто, адміністративно-політичний центр держави». Те, що Глухів був столицею, а не просто резиденцією гетьманів – факт беззаперечний.

Вищим урядовим органом

Гетьманщини була Генеральна військова канцелярія, що знаходилася у Глухові. В ній під головуванням гетьмана засідало 8 генеральних старшин. Генерального писаря європейці іменували канцлером, двоє гетьманських суддів керували Гетьманським судом. Між періодами гетьманського правління діяли різні державні установи, особливе значення серед яких мала перша та друга Малоросійські колегії. Треба нарешті відійти від думки, що Малоросійська колегія була лише інструментом нищення інституції гетьманства. По суті, вона залишалася найвищим органом державного управління, який представляв українську автономію в Російській імперії. Логічно, що на підмурках другої Малоросійської колегії, знищеної у полум'ї пожежі 1784 р., у 1912-1913 рр. виросла будівля повітового земства та міської думи, в архітектурі обох корпусів якої проявилось прагнення місцевого

самоврядування до відродження колишньої слави гетьманської столиці.

Тому зовсім незаангажованою є думка того ж таки В.Вечерського, висловлена ним у книзі «Гетьманські столиці України» (Серія «Невідома Україна»): «В останньому десятиріччі XX ст. знову постала українська держава. Це стало можливим, крім усього іншого, ще й внаслідок тривалості історичної традиції, за якою Гетьманщина Глухівської доби боролася проти Москви й намагалася триматися національних державницьких традицій, для яких Глухів зрештою став не лише осередком, а і символом».

Ірина
МОШИКУчений секретар
ДІКЗ у м. Глухові

*В путь і в путь - такий наказ!
Хай же силюнька не в'яне.
Будь же першим серед нас,
Краєзнавцю полум'яний!*

Ці побажання столичного поета І.Кириченка були даровані нашому земляку Яким Кривку – людині неординарній, яка багато зробила

Кривко вів активну краєзнавчу роботу і пропагував літературну спадщину Глухівщини. Він умів зацікавити слухача яскравою розповіддю про славне минуле нашого краю. З його подачі ми дізнавались про видатних земляків, відкривали забуті імена відомих людей мистецтва. Свого часу Харківське книжкове видавництво випустило масовим тиражем впорядкований Я.Кривком кольоровий плакат «Зв'язки письменників із Сумщиною». Перу Якіма Олександровича належать цікаві, часто перші розвідки про видатних композиторів-земляків М.Березовського, Д.Бортнянського, Ю.Шапоріна, художників А.Лосенка, М.Мурашка. Його окрема краєзнавча студія присвячена зв'язкам із Сумщиною Г.Квітки-Основ'яненка, О.Довженка.

У РІДНИЙ КРАЙ ЗАКОХАНИЙ (До 105-ї річниці від дня народження)

на краєзнавчій ниві. Його у свій час називали «невтомним дослідником, сумлінним літописцем рідного краю».

Яким Олександрович Кривко народився 1903 р. в с.Кітлові на Полтавщині. Дитинство пройшло серед розкішної придніпровської природи. У двадцять років він закінчив у Золотоноші вищі педагогічні курси, у 1930-му – історико-філологічний факультет Київського інституту народної освіти. Потім учителював на Полтавщині, Чернігівщині, брав участь у Великій Вітчизняній війні.

У повоєнний час Яким Олександрович переїхав до Глухова, працював викладачем української мови і літератури у технікумі механізації сільського господарства.

Упродовж майже півсторіччя Яким

У сумлінного літописця було широке коло краєзнавчих інтересів. Він писав про перебування у Глухові Д.Фонвізіна, М.Гоголя, Т.Шевченка. Його нароби були використані при підготовці матеріалів до фундаментального видання «Історія міст і сіл України».

Яким Кривко листувався з працівниками науково-дослідних інститутів, музеїв, бібліотек, архівів, з багатьма письменниками, учителями, книголюбями, ученими України, Росії, Білорусі, інших країн. Можна з упевненістю сказати, що він був закоханий в історію рідного краю. Одного разу, ще в повоєнний час, патріот древнього Глухова захистив від зруйнування Київську браму Глухівської фортеці, яка знаходилася в аварійному стані. Для цього він побував

у керівників району, після чого у Київ та Москву полетіли телеграми з проханням допомогти відремонтувати цінну пам'ятку історії та архітектури. Так була збережена не тільки брама, а й почуття історичної гідності глухівчан.

По його допомозі, використовуючи життєвий та науковий досвід дослідника, звертались творці історико-краєзнавчого музею в селі Уланове Глухівського району. Я.Кривко мав тісні зв'язки з учителем та ініціатором створення цього музею Петром Кисилеком. За порадами до краєзнавця зверталися і при створенні музею історії Глухівського педагогічного інституту.

Яким Олександрович із задоволенням проводив екскурсії для туристів та екскурсантів, що приїжджали до Глухова. Він намагався донести до кожної людини історичну велич гетьманської столиці.

Я.О.Кривка сучасники називали пристрасним книголюбом. У його особистій бібліотеці налічувалося понад 1000 томів різножанрової літератури, були і унікальні видання з історії. Збираючи, комплектуючи і опрацьовуючи книги домашньої бібліотеки, він пам'ятав мудрі слова древньоримського філософа Цицерона: «Дім без книг – це тіло без душі».

Невтомний краєзнавець керувався принципом: не знаючи славного минулого рідного краю, не можна любити його сучасне і мріяти про майбутнє.

У цьому році Яким Олександровичу виповнилося б 105 років. Більш як чверть століття його вже нема з нами. У спогадах сучасників він залишився пристрасним ентузіастом краєзнавства. Любов до рідного краю, його історії він передав нинішньому поколінню через праці, які залишив нам у спадок.

Я.Кривко досліджує єврейський цвинтар

Продолжение
Начало в №4 (28) 2008 г.

Наша бабушка Надежда Александровна преподавала ручные работы. Она была отмечена в Воздвиженске как лучшая рукодельница. Еще и сегодня в семьях потомков старожилов Городка хранятся вышивки, созданные на уроках в старой городской школе под руководством Н.А.Кулиш.

В училище много внимания уделялось преподаванию языков, в том числе немецкого, что по мысли Федора Рудольфовича должно было поднимать культурный уровень крестьянских детей.

В ноябре 1905 г. в замке барона состоялся съезд учителей, в котором участвовало до 35 человек, в том числе из Ровенской гимназии. Было решено организовать в Городке отделение Всероссийского учительского союза, что должно было способствовать повышению педагогического уровня Городокских учителей. В городке сформировался довольно большой учительский коллектив, среди которого были еще и выходцы из Воздвиженска – Федоренки. Это был костяк местной интеллигенции, с которой очень тесно общался Ф.Р.Штейнгель. Существуют в наших старых альбомах фотографии, например, воскресных чаепитий в баронском парке, где все учителя, священник, медики местной больницы, построенной бароном в 1895 г., сидят у самовара, ведут беседы, обсуждают планы, обмениваются мнениями о прочитанном – такова одна из демократических традиций Городокского общежития. В воскресные дни барон с семьей и вся местная интеллигенция обязательно присутствовали на богослужениях в Свято-Николаевской церкви, примыкавшей к замку, а затем скромно обедали в замке, в столовой. Так обеспечивалось близкое общение с соратниками.

Деятельность учителей не ограничивалась преподаванием. Почти все с увлечением участвовали в археологических экспедициях – «экскурсиях», как их называл барон Штейнгель. Археологические раскопки раскрывают интересные факты из глубокого прошлого Городокского края. По их данным, эта местность была заселена с незапамятных времен, о чем свидетельствуют найденные на окраинах села стоянки позднего палеолита. С конца III-го тысячелетия до н.э. около Городка находились поселения племен культуры шаровидных амфор с характерными для них захоронениями.

Археологи говорят, что в IX-X вв. н.э. здесь прочно обосновались наши предки дулебы. А по народным преданиям, до монголо-татарского нашествия тут существовало большое славянское поселение Климьянов, которое татары и разрушили.

Раскопками, а потом и формированием

СТРАНИЦЫ ЖИЗНИ ИВАНА КУЛИША

И.Ф.Кулиш

Городокского музея руководил известный ученый Н.Билишевский. В экспедициях принимали участие киевские археологи.

26 ноября 1896 г. в с.Городок открылся первый на Волыни краеведческий музей. В нем действовали естественный, антропологический, археологический и этнографический отделы.

В этнографических экспедициях по Полесью увлеченно участвовала наша бабушка Н.А.Кулиш. Собирали образцы полесских вышивок, ткачества, резьбы по дереву... У нас в доме хранится сорочка, вышитая бабушкой 100 лет назад по полесскому образцу.

Многие экспонаты музея были уникальными. Тут же функционировала богатая библиотека. В ореоле любви к науке и редкого бескорыстия выступает барон Штейнгель как основатель Городокского музея.

Полагаю, что даже беглый взгляд в прошлое нашего деда Ивана Кулиша, как в этих моих записках, убеждает, что жизнь его Городокского периода была насыщенной, интересной для него, плодотворной для окружающих.

В семье царил согласие и взаимопонимание, росли дети-погодки – дочь Лидия, рожденная в Воздвиженске, и

сын Всеволод, родившийся в Городке в конце 1903 г. – крестник Федора Р.Штейнгеля.

Однако этому миру суждено было разрушиться из-за неожиданной смерти бабушки Надежды Александровны. Она умерла в возрасте 36 лет, оставив сиротами двоих деток и мужа. Велико было горе деда. Он изольт его в стихах этого периода: они то кричат одиночеством, то шепчут безысходностью: «Я ушел далеко от людей», «На кладбище», «Я погасил свечу» и другие. А еще... еще в квартире Кулишей часами рыдает скрипка, оплакивая безжалостную судьбу – безвременную потерю. Об этом всегда вспоминали дети Ивана Фомича и напоминает стих «Я склонился над старую скрипкой...».

Мир кругом – вещи в доме и каждая былинки на тропе, по которой ходили вдвоем – напоминает дорогой образ и тревожит душу... И дед не смог остаться в Городке, он просит барона Штейнгеля отпустить его...

Семья переехала в Ровно. Подошли 20-е годы и начался новый этап жизни...

По рекомендации барона Штейнгеля, граф Рильке, который проживал в Варшаве, пригласил деда управляющим его недвижимостью в Ровно – у него здесь были дома, которые сдавались в наем, при этом предложил Кулишу один из особняков в аренду в виде платы за услуги. Особняк располагался недалеко от здания реального училища, в котором учительствовал дед. Это было удобно; таким образом устроился быт. Была взята прислуга для ведения хозяйственных дел. Дети пошли учиться: сын – в реальное училище, дочь – в женскую гимназию.

Дочь Лидия постепенно входила в роль хозяйки дома. Дед больше никогда не женился и не устраивал свою личную жизнь.

Параллельно с работой в реальном училище он несколько лет служит Инспектором народных училищ. Позже, опять по рекомендации барона Штейнгеля, который за свои средства построил в Ровно новое здание русской гимназии, Иван Кулиш перешел на работу в эту гимназию, где и проработал до 1939 г. Таковы внешние очертания жизни этого периода.

Что же касается внутреннего наполнения – здесь присутствует два направления.

Во-первых, конечно, Иван Кулиш всегда всей душой отдавался педагогической деятельности. Каким он казался детям, как к нему относились – об этом недавно рассказал его ученик из реального училища начала 20-х годов. Ему уже слава Богу 92 года, недавно он вернулся из Варшавы на родную землю, где хочет по его словам «успокоиться».

Этот старик рассказывает о днях минувших, как о событиях вчерашнего дня: как с нетерпением все ожидали экскурсий пешком «на природу», за 12-15 км от города, в поля, в лес, и как всю дорогу Иван Фомич что-то объяснял, показывал, обращал внимание на каждую

тычинку... Как еженедельно выпускал газету «Зеленый шум», в которой появлялись первые поэтические опыты реалистов, как собирался литературный кружок для их обсуждения и т.д., а главное, что привлекало к нему учеников – это добрая улыбка, которая всегда освещала лицо, обращенное к детям. Удивительно, как совпадает эта характеристика с тем, что говорят о нем ученики более поздних времен и коллеги: «Интеллигентный, добрый, тактичный, деликатный, никогда не ставил двоек ученикам, чтобы не обидеть – это всех удивляло!».

Второе направление жизни деда – творчество. Все спрашивали меня в письме, не сохранились ли какие-либо заметки деда биографического характера, дневники, педагогические раздумья.

Да, они сохранились... – в стихах. Других записей дед не вел. Все свои мысли, думы, все свои настроения и переживания, все свои радости и горести – все доверял он стихам до последнего года жизни. Достаточно почитать его «Думы», «Книгу песен», «Стихи о Родине», стихотворные послания друзьям – и перед нами проступает, обнажается личность человека.

Я не буду их комментировать или, Боже сохрани, анализировать. Это частичка рукописного архива, стихи разных лет. Кстати, годы написания стихов определяются по событиям жизни – дед не имел привычки проставлять даты, они попадают редко. Обращу лишь внимание на то, как трагически переживал Иван Кулиш свое «вынужденное» пребывание за рубежом – вот несколько строк об этом из «Венка сонетов»:

*О, Мать великая, единая на свете,
Тебе лишь молятся потерянные дети...
Как вечность тянутся печальные года,
Но мы в любви к Тебе –
о, нет не охладели...*

«Потерянные дети» пытаются группироваться, объединяться... Создается в конце 20-х годов в Ровно «Русское общество», объединившее местную интеллигенцию, окрестных помещиков – организуются общие собрания, посвященные юбилеям, устраиваются православные праздники, балы в дворянском собрании... Стержнем этого общества стал литературный поэтический кружок, который собирался в большой гостиной Ивана Кулиша. В этот кружок входили заметные фигуры. Из своего поместья «Дорогобуж» приезжал известный Петербургский писатель и поэт Александр Кондратьев, бежавший от большевиков во время революции и скрывавшийся под Ровно в родовом поместье своей бабушки. Он великолепный знаток словянской мифологии, здесь на Вольни написал книгу стихотворных поэм «Славянские Боги» и роман «На берегах Ярыни» (древнее название Горыни). Роман этот переиздан в собрании сочинений

Кондратьева в наше время в 90-х годах XX в. в Санкт-Петербурге. А вот сборник «Славянские Боги» похоже сохранился в единственном экземпляре в нашем архиве с дарственной надписью Ивану Кулишу. Он был издан в 1936 г., а в 1939 г. изъят и полностью уничтожен большевиками. Сам же А.Кондратьев бежал с семьей, воспользовавшись тем же «коридором», что и барон Штейнгель. Он оказался в изгнании в Америке, где дожил до 93 лет.

Членом «литературного кружка» был талантливый поэт Евгений Вадимов, получивший на Парижском конкурсе русских поэтов в 1930 г. I премию, издавший в 1937 г. в Варшаве сборник своих горьких стихов. Волею судьбы занесен был в Ровно этот паладин, осколок русской идеи, белогвардейский офицер, сумевший в 1939 г. вторично уйти от большевиков.

В 1929 г. Иван Кулиш впервые подает на конкурс русских поэтов в Варшаве свои стихи. За стихотворение «Задачи» ему присуждена I премия – это хранящееся у нас собрание сочинений А.С.Пушкина с приложением – соответствующим решением жюри конкурса и подписями членов жюри.

Окрыленный этим успехом, он очень много и тщательно работал над текстами своих стихов.

В 1935 г. в Польше на очередном конкурсе «Союза русских писателей и журналистов» Ивану Кулишу была присуждена премия за «Венок сонетов». В этот раз членом жюри был И.А.Бунин, сборник стихов которого с его автографом вручался победителю. Этот бунинский томик мы бережно храним. А дед в свою очередь отправил Бунину в Париж дарственный экземпляр «Венка сонетов» и письмо. Бунин любезно ответил, завязалась переписка. В 1937 г. Иван Бунин откликнулся письмом-отзывом на поэму Ивана Кулиша «Св.С.Радонежский».

В 1938 г. дед успел издать книгу «Собрание сочинений» во Львовском издательстве. Организовать это авторское издание помогли друзья – барон Штейнгель и члены литературного кружка. Эту книгу дед тоже отправил Бунину, но в 1939 г. переписка оборвалась...

В Ровно начались репрессии в кругах интеллигенции... Уже в сентябре 1939 г. арестован и сразу расстрелян председатель «Русского общества», он же директор русской гимназии, Сергей Гвальбертович Лобачевский. Та же участь постигла многих... Шли обыски. Иван Кулиш, пересмотрев свой архив, многое сжег, самое дорогое сердцу надежно спрятал. Оставлялось ждать, как распорядится судьба жизнью семьи?! – два члена семьи погибли, остальных не тронули, не вывезли...

Ирина Кулиш-Лукашевич

Продолжение в следующем номере

Газета «Соборний майдан» продовжує знайомити читачів з листами часів Великої Вітчизняної війни, які писала зі щойно звільненого Глухова Тетяна Козачок. Вони надані до редакції Тетяною Леонідівною Болдовською (тоді – маленька Таточка), яка зберігала їх упродовж кількох десятиліть

письма, мамочка. Хочется все-все знать о вас, что там делается в Москве, какие новости, как здоровье, дела, кто бывает, не улыбается ли счастье получить отпуск и приехать к нам.

Лёня ничего утешительного не пишет, и к тому же очень редко.

За нас не беспокойся, мамочка. Живем мы неплохо. Все здоровы. И есть у нас новость – я уже пишу тебе это письмо при электричестве. Горит оно у нас с 20 марта. В этот день мы праздновали день рождения Таточки (так как у меня в понедельник бывает всегда выходной день). Наконец-то она дождалась этого дня и была очень возбуждена и весела.

Все страшно дорого и я решила немного повременить, чем платить втридорога. В первый же хороший базар куплю курочку и сварю золотой прекрасный супчик.

Милая мамочка! От тебя и Ивана Ильича я преподнесла Татусе подарок сегодня, сказав, что принес почтальон в конверте. Это три прекрасных обшитых кружевом и вышитых новых носовых платочка: на одном незабудки, на втором фиалки, а на третьем розочки. Я заказала их одной рукодельнице. Татуся от них в восторге и все время ими любитесь.

Да. Вот и 5 лет прошло с тех пор, как она появилась на свет крошечной розовенькой куколкой. А теперь уже

Глухів у вересні 1943 р. Фото із колекції В.Безкоровайного

Письма из далекого 1943-го

Начало в № 3 (21) 2007 - 4 (28) 2008

23.03.1944 г.

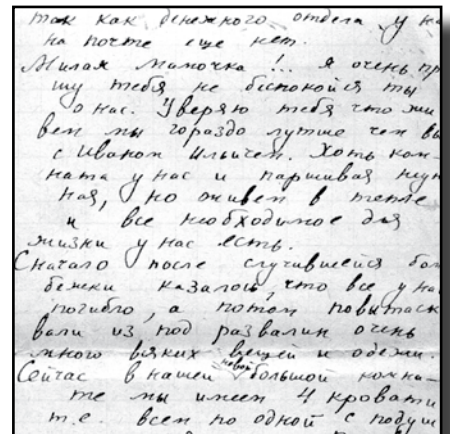
г.Глухов

Родная моя, милая мамочка, дорогой Иван Ильич!

Шлю вам самый нежный, самый горячий и сердечный привет из всех существующих на Земле. Привет вам и еще любимой моей красавице Москве, и маленькой вашей комнатке, в которой мы так были счастливы все. Ты, мамочка, прости меня, что я вот уже несколько дней не писала вам. Очень прошу прости, не сердись! Последнее время что-то совсем мало свободного времени, а к тому же я почему-то стала плохо чувствовать себя. Все тянет в постель, клонит ко сну. Какая-то слабость и недомогание. Это наверно весна так плохо на меня действует. Погода у нас сейчас стоит отвратительная, бывает и снег, и дождь с ветром, а грязь и слякоть невероятная, везде сыро и холодно, и в театре, и дома. Согреваемся только в постели.

Уже 3 дня не привозят почту, поэтому больше всего, конечно, мне дороги твои

Прежде всего, проснувшись утром, нашла возле себя наши подарки: чашку с блюдцем от Поли, маленькую вазочку с орехами от бабушки, от меня краски для рисования и «Крокодил» Чуковского. Потом мы вместе убрали нашу комнату и пекли струдель с маком и коржики к чаю. Я купила три стакана сахара и все нужное для хорошего пирога. В 3 часа дня начали собираться наши маленькие гости. Их у нас было 7 человек: Коля (племянник Жоржа Ревы), Раечка Данильченко, Светлана и Эдик Балдовские, Валечка (сестренка одного нашего артиста) и Гена с Вовой (наши соседи). Был у нас патефон, так что дети танцевали, играли в разные игры, потом спели «Каравай» и сели за стол. Чай и пирог с коржиками были хорошими. Дети веселились и играли до 8 часов вечера, рассказывали стихи и пели песенки. Таточка раскраснелась и шалила больше всех. Все детишки, конечно, принесли свои маленькие подарки. А дедушка Балдовский тоже пришел поздравить нас и подарил Татусе 260 руб. Только курочку я еще не купила. Из-за плохой дороги совсем маленькие базары.

такая большая баловница. Посылаю вам ее рисунок. Рисовала она его без меня. Я была как раз в театре и потому не могу на сей раз объяснить, что на нем нарисовано. Ну вот пока и все как-будто. Бабушка, Поля и Балдовские шлют вам привет.

Господи! Как бы хотелось каким-нибудь образом перетащить твою, мамочка, патоку сюда. Так хочется чаю, так скучно без него. Больше всего я сейчас страдаю и тоскую без чаю (из съедобного). Ну все. Спокойной ночи. Я и Татуся крепко целуем вас. Привет знакомым. Целую еще раз. Твоя Таня.

Продолжение в следующем номере

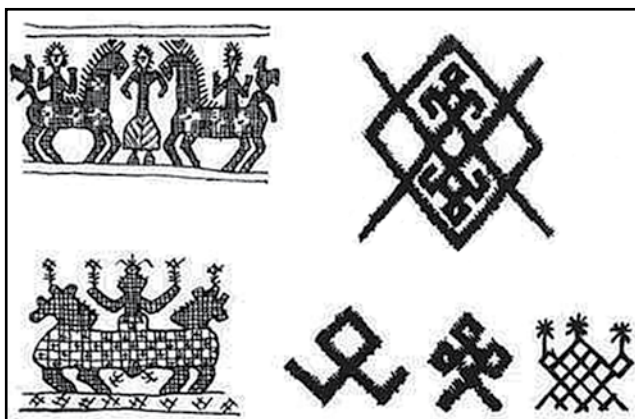
Надія
ЗАЙЦЕВАНауковий співробітник
Глухівського
краєзнавчого музею

Серед дослідників української етнографії помітне місце належить етнографу, письменниці, громадській діячці, народній учительці Пелагеї Яківні Литвиновій-Бартош.

Народилась Пелагея Яківна 3 жовтня 1833 р. на хуторі Тербені біля с.Землянка на Глухівщині. Її батько, Яків Якович Батрош, був дрібноземельним дворянином. Мама,

повернулася на Глухівщину і в 1853 р. одружилася з поміщиком Литвиновим. Її подружнє життя не було щасливим.

З 1853 по 1866 рр. Пелагея Яківна безвиїзно жила в с.Богданові (нині частина с.Полошки), не тільки виховуючи дітей, яких у неї було десятеро, а й займаючись самовихованням і самовдосконаленням. Вона підтримувала тісні зв'язки з Олександром Михайловичем

Образи березині у вишивці Чернігово-Сіверщини

Яківна отримала дозвіл на відкриття приватної школи і самостійно написала й видала для неї «Абетку»

ЕТНОГРАФ, ПИСЬМЕННИЦЯ, ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ (До 175-річчя від дня народження)

П.Я.Литвинова-Бартош

Єлизавета Федорівна, походила з відомого роду Туманських.

Після закінчення Московського Єлизаветинського інституту Пелагея

зацікавилась долею і культурою свого народу, стала одним із працівників дитячого притулку для дітей робітників та селян. Пелагея

Марковичем з с.Сваркове, рідним дядьком її чоловіка. Під керівництвом О.М.Марковича, який був тоді членом Чернігівського комітету для визволення кріпаків, займалася роботою по визволенню селян.

З 1866 року починається новий період у житті Пелагеї Яківни. Упродовж двадцяти років вона перебувала в різних містах: у Києві, Москві, на Чернігівщині – залежно від того, де навчалися діти, все більше займаючись громадськими справами. Дослідниця познайомилася з «українофілами» – громадянами – родинами Русова, Антоновича, Лисенка, Старицького, зустрічалася з молодим Ф.К.Вовком, під впливом національно

свідомого оточення зацікавилась долею і культурою свого народу, стала одним із працівників дитячого притулку для дітей робітників та селян. Пелагея

за К.Ушинським. Нею також були створені «Азбука для народних шкіл» та оповідання для дітей про тварин.

Поступово письменниця почала захоплюватись етнографією. Ще з 70-х років XIX ст., за порадою доньки, вона починає збирати орнаменти вишивок: не тільки замальовує різні візерунки, а й детально описує техніку їх шиття, точно фіксує місце, де саме було змальовано, з'ясовує назву орнаменту та прізвище власника. Крім вишивок, етнограф описувала ще й кахлі, вперше з дослідників звертаючи увагу на цю галузь народного мистецтва, яке було поширене на Чернігівщині.

З 1888 р. оселилася в с.Землянка і при підтримці Федора Вовка стала членом-кореспондентом Паризького антропологічного товариства, а навесні 1903 року – дійсним членом Наукового товариства ім.Шевченка у Львові.

Найбільш вагомим етнографічним твором П.Литвинові-Бартош стала праця «Весільні обряди і звичаї у селі Землянці Глухівського повіту в Чернігівщині».

Померла Пелагея Яківна 8 вересня 1904 року. Похована під великою ялиною на сільському цвинтарі Землянки біля свого будинку.

Етнографічна спадщина П.Я.Литвинові-Бартош дає нам можливість краще пізнати життя і звичаї нашого народу, зрозуміти цінність його традицій.

Мовою архівів

Витяг з протоколу засідання Президії Глухівського Окрвиконкому*

Від 21.05.1930 р.

СЛУХАЛИ: Проект пропозиції по доповіді про стан Округового музею.

УХВАЛИЛИ: Резолюцію про стан округового музею прийняти в такій редакції:

Заслухавши доповідь по стану роботи Окрмузею, Президія ОВКу відмічає, що на протязі останніх трьох років в музеї скупчено багато музейного матеріалу, але ж робота розгорнута досить активно не була, зокрема Президія констатує:

1. Недостатність масової роботи.
2. Недостатня краєзнавча робота.
3. Відсутність сільськогосподарського відділу в музеї.
4. Недостатній зв'язок музею з громадськими, культосвітніми установами.

Разом з цим Президія відмічає тяжкий матеріальний стан музею, що пояснюється недостатньою увагою до роботи музею з боку громадських та культурноосвітніх установ.

Надаючи величезне значення роботі музею в зв'язку з розгортанням національно-культурного будівництва, Президія ОВКу ухвалює запропонувати Окр.ІНО:

- 1) Провести реорганізацію музею, щоб зв'язати минуле з сучасним будівництвом країни Рад, перевести на рейки більш масової роботи, зв'язавшись з господарськими та культосвітніми установами.
- 2) ІНО приділити більш уваги музейній роботі в окрузі, звернувши увагу на розгортання масової та поглиблення краєзнавчої роботи, заслуховуючи періодично доповіді на інспекторській нараді. Висвітлювати роботу музею в пресі.
- 3) Посилити матеріальну забезпеченість музею.
- 4) Міськраді виділити помешкання для окремого антирелігійного відділу музею.
- 5) Зобов'язати всі установи (культосвітні, господарчі, державні) постачати музей матеріалами, що висвітлюють господарське та культосвітнє життя округи.
- 6) Організувати промислово-сільськогосподарський відділ колективів, для чого Окр.Спожив.Спільці, ОЗУ, товариству Техкультур, Молочарспільці та іншим зацікавленим організаціям прийняти матеріальну участь.
- 7) Констатуючи недостатність уваги на місцях на зберігання пам'ятників старовини, маючих історичну або художню цінність, запропонувати РВКам та ІНО взяти такі на облік та стежити за їх зберіганням.

Керуючий справами ОВКу

Кричевський.

Державний архів Сумської області, – ф. Р-2322, оп. 2, спр. 12, арк. 205.

**Друкується мовою оригіналу*

Газета «Соборний майдан»

Засновник — Державний історико-культурний заповідник у м.Глухові
Свідоцтво про реєстрацію № СМ 390 від 06.02.2004 р.
Адреса редакції: м.Глухів Сумської обл., вул.Шевченка, 30, тел. 2-35-57, e-mail: dikz@ukr.net
Номер підготовлено до друку у науково-дослідному відділі заповідника
Верстка Віктора ІСАЄВА
Газета надрукована у Глухівській міській друкарні
м.Глухів, майдан Соборний, 5
Підписано до друку 20.10.2008 р.
Тираж — 500 примірників. Замовлення № 802
Редакція газети «Соборний майдан» запрошує до творчого співробітництва науковців, краєзнавців, любителів старовини
Електронна версія на сайті www.hlukhiv.com.ua

Редакційна колегія

Світлана ЖУКОВА
Юрій КОВАЛЕНКО
Ірина МОШИК
Віктор ЗАЙКА
Валерій БЕЛАШОВ

РОЗПОВСЮДЖУЄТЬСЯ БЕЗКОШТОВНО